

Umjetnička djela nadrealizma u likovnom stvaralaštvu djece predškolske dobi

---

Baćani, Katarina

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:299529>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-14**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

**SVEUČIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI
STUDIJ**

**KATARINA BAČANI
ZAVRŠNI RAD**

**UMJETNIČKA DJELA NADREALIZMA U
LIKOVNOM STVARALAŠTVU DJECE
PREDŠKOLSKE DOBI**

Čakovec, rujan 2020.

**SVEUČIČIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ
ČAKOVEC**

ZAVRŠNI RAD

Ime i prezime pristupnika: Katarina Bačani

**TEMA ZAVRŠNOG RADA: UMJETNIČKA DJELA NADREALIZMA U
LIKOVNOM STVARALAŠTVU DJECE
PREDŠKOLSKE DOBI**

MENTOR: Mr. art. Kristina Horvat – Blažinović

Čakovec, rujan 2020.

SADRŽAJ

SADRŽAJ	1
Sažetak	3
Summary	4
1.UVOD	5
2.NADREALIZAM	6
2.1. POČECI.....	6
2.2. IDEJA I FILOZOFIJA.....	7
2.3.NADREALIZAM U LIKOVNOJ UMJETNOSTI.....	8
2.4.UMJETNICI NADREALIZMA.....	9
2.4.1.SALVADOR DALÍ.....	10
2.4.2.JOAN MIRÓ.....	13
3. POTICANJE DJECE NA LIKOVNO IZRAŽAVANJE.....	16
3.1. DIDAKTIČKI PRINCIPI U VIZUALNO-LIKOVNOM ODGOJU I OBRAZOVANJU I METODE U LIKOVNIM AKTIVNOSTIMA.....	17
3.2. ULOGA ODGOJITELJA.....	18
4. PRISTUP UMJETNIČKOM DJELU DJECE PREDŠKOLSKE DOBI.....	20
4.1. ORGANIZACIJA LIKOVNE AKTIVNOSTI.....	21
4.2. PROMATRANJE I ANALIZA UMJETNIČKIH DJELA.....	21
5.UMJETNIČKA DJELA U LIKOVNOM IZRAŽAVANJU DJECE PREDŠKOLSKE DOBI	23

5.1. LIKOVNA AKTIVNOST - Poznate životinje sa neobičnim tijelima	24
5.2. LIKOVNA AKTIVNOST - Ples	28
5.3. LIKOVNA AKTIVNOST - Žena i ptica u jednom tijelu	32
5.4. LIKOVNA AKTIVNOST - Neobično lice.....	36
5.5. LIKOVNA AKTIVNOST - Brod s jedrima leptira.....	39
5.6. LIKOVNA AKTIVNOST - Dječja igra.....	42
6. ZAKLJUČAK.....	45
LITERATURA.....	46
POVEZNICE	46
POPIS SLIKA.....	48
PRILOZI.....	49
Izjava o samostalnoj izradi rada.....	53

UMJETNIČKA DJELA NADREALIZMA U LIKOVNOM STVARALAŠTVU DJECE PREDŠKOLSKE DOBI

SAŽETAK:

Upoznavanje djece predškolske dobi s umjetničkim djelima i njihovim stvaraocima jedan je od načina kojim se djecu uvodi u upoznavanje likovnog jezika i likovnog stvaralaštva uopće. Ti se postupci odvijaju postepeno, ovisno o dječjoj kronološkoj dobi i ostalim segmentima psihofizičkog razvoja. Ponudom i promatranjem umjetničkog djela kao poticaja za likovno stvaralaštvo, odgojitelji djecu potiču na razmišljanje i govorno izražavanje onog što vide, a kao primarni cilj i likovno–jezično izražavanje pobuđenih dojmova i osjećaja.

Načini i metode promatranja umjetničkih djela, kao poticaja za stvaralaštvo u dječjem vrtiću, ne bi trebali biti svedeni na točno određene načine. Ovisno o kreativnosti odgojitelja, ali i djece, oni se mogu kombinirati i domisliti na nove načine. Ovaj rad upućuje na neke od njih kojima su se ostvarili ciljevi, odnosno prikazali konkretni likovni radovi djece.

Nadrealizam kao jedan od umjetničkih pravaca moderne umjetnosti, pruža mnoštvo motiva, poticaja i ideja koji, kao poticaj za likovno stvaralaštvo u dječjem vrtiću, mogu biti ostvareni kroz brojne likovne tehnike i načine izražavanja.

Ovaj rad presjek je upravo spomenutog umjetničkog razdoblja, njegovih specifičnosti i filozofije. U radu se predstavljaju najznačajniji likovni umjetnici koji su ga odredili i koji su prema njemu razvijali svoj stil i živjeli život. Drugi dio rada osvrt je na metodičke postupke kojima se umjetnička djela koriste u likovnim aktivnostima u dječjem vrtiću. U trećem dijelu navedene su i prikazane likovne aktivnosti djece dobi između 5 i 7 godina, kojima su upravo likovna djela nadrealističkih umjetnika bila poticaj za likovne izričaje. Njihovi radovi prikaz su doživljaja viđenog pomiješanog sa iskustvom i maštom koja je u razdoblju njihovog razvoja na putevima povezivanja realnog svijeta sa svijetom fantazije.

KLJUČNE RIJEČI: djeca predškolske dobi, umjetničko djelo, stvaralaštvo

ARTWORKS OF SURREALISM IN ART CREATIVITY OF PRESCHOOL CHILDREN

SUMMARY:

Learning preschool children to observe certain works of art and learn about their authors is one of the ways by which children start meeting artistic expression. This procedure is carried on gradually adhering to principles of chronological age and psycho-physical development of children. Giving a work of art to a child to observe it, is a method by which the educators encourage children to think and verbally express their impressions. In fact, this is the basic goal: to teach children to express themselves through words and in visual-art terms.

Different ways and methods of works of art observation, as well as artistic stimulation in the kindergarten, can not be performed in a unique way. Depending on educators' creativity, as well as children's imagination, the stimulation can be combined and performed in different ways. This thesis shows some methods which achieved and completed the goals, and also gives some examples of childrens' creations.

Surrealism as an important part of modern art gives a lot of motives, stimuluses and ideas. They can be used as challenges for artistic creativity in kindergarten through many techniques.

This thesis is a summary of Surrealism, as well as its specific phenomenon and philosophy. Here we can meet its most significant artists and learn about the development of Surrealism. The second part of the thesis deals with methods of usage of the works of art through kindergarten activities. The third part of the thesis shows children's creations inspired by the surrealists. Those children's works are their impressions combined with their imagination. They show us a normal stage in children's psychological development which is a mixture of reality and fantasy.

KEY WORDS: preschool children, artwork, creativity

1. UVOD

Kamo bi čovjek dospio da nije napravio korak i svojom znatiželjom prevalio put preko neke rijeke, planine, mora? Još bi uvijek živio u pećini, možda nepoznavajući mogućnosti vatre i vode. No i tadašnji se čovjek, sa prirodno usađenim nagonima, osjećajima, razumom i mogućnosti razmišljanja, usudio napraviti nešto što se nisu usudili drugi. Izašao je iz pećine, izgradio nastambu, posadio biljku, pripitomio životinju. Naučio je voljeti, razumjeti, vidjeti i doživjeti svijet drugačije.

Tako gledajući u prošlost, umjetnost je jedan segment čovječanstva koji u svakom svom djeliću prikazuje nešto novo, originalno, ljudski poriv stvaranja, otkrivanja. Bez obzira na vrijeme, povijesno razdoblje, svaki artefakt, slika, skulptura, građevina, ne bi smjela gubiti vrijednost, ljepotu, već ostati kao primjer i poticaj ljudima za stvaranje novih, uvijek sve boljih, neviđenih djela.

Djecu se od najranije dobi postepeno uči i usmjerava na odabir onih vrijednosti koje roditelji, odgojitelji i učitelji smatraju da su korisne za daljnji djetetov razvoj. Jedno takvo usmjerenje događa se pri poticanju djeteta na likovno izražavanje, ali se pri tome želi obratiti i pozornost za razvojem ne samo likovno–izražajnih mogućnosti, već i estetskih i kulturoloških vrijednosti koje nose umjetnička djela.

Umjetnici i djela nadrealističkog stila u vizualno–likovnoj umjetnosti, kao poticaj i ideja za likovno stvaralaštvo djece predškolske dobi, izabran je iz razloga što se unutar nadrealizma nalaze djela koja prikazuju svakidašnje situacije, predmete i pojave na specifičan, vrlo neobičan, uvrnut, magičan i izmijenjen način koji pobuđuje maštu, ali i otvara um ka mogućnostima i prilikama koje ne bi trebale ostati u formama kakve jesu u realnom svijetu.

2. NADREALIZAM

2.1. POČECI

Kao dio moderne umjetnosti, koja je puna do sad neviđenih motiva, novih tehnika, neobičnih ideja i inovacija, proizašlo je umjetničko razdoblje nadrealizma. Promjene u društvu koje je donijela industrijska revolucija, političke situacije država Europe, a kasnije i strahote, posljedice i razočaranja koja su ostavila dva Svjetska rata, donijele su veliku želju za slobodom, otvorenošću prema predrasudama i društvenim normama te su u vrijeme modernizma postigle svoj vrhunac i konačno oslobođenje. („Britanica“, 2020, n.d.) Čovjek je stavljen u prvi plan. „Božanska“ renesansa, kićeni aristokratski barok te povratnički klasicizam i utjecaj religije tumačeni su na drugačiji način, odlučno uranjajući u prošlost.

„Umjetnost radi umjetnosti“ bila je nova teza mladih ljudi željnih života i otpuštanje od dosadašnjih institucija i pravila te ih pretvarala u samostalne, čak buntovne ličnosti koji su svoje žudnje, emocije i stavove nesmetano iznosili. Mnogi pisci, umjetnici, ali i ostali ljudi željni pustolovina u novom, sve liberalnijem svijetu, svoje su šanse i porive pokušavali (a mnogi itekako uspjeli) ostvariti u Parizu. Taj se grad smatrao centrom, gnijezdom kulture i raznovrsnosti još od dana građanske revolucije. Iz Francuske upravo i dolazi drugi naziv za ovo novo doba; „avant - garde“, u slobodnom prijevodu „ispred straže“, avangarda je protumačena kao unaprijeđena snaga, buntovni i pomalo uvredljivi pokreti koji označavaju odlučan prekid sa tradicionalnom vizijom života. („Wikipedia“, 2020, n.d.)

Prekid se zbio na mnogim poljima umjetnosti i kulture, a upravo je on osnova nadrealizma, koji mu je dao karakter krize, traženja, eksperimentiranja, iznad realnih pogleda i doživljaja. Umjetnici su bili inspirirani mnogim tehnološkim dostignućima, pojavom fotografije, unapređenju tiskarstva, građevnim materijalima i konstrukcijama. Nadrealizam, kao i drugi umjetnički pravci ovog modernog stila, bili su nadasve originalni, izražavajući neuobičajenost, uznemirenost, radikalnost, fantaziju i iracionalnost, a neprestana želja da šokiraju svijet bila im je glavni cilj.

Naglašavaju srodnost slike i svijeta koristeći predmete poput novina, listova partitura, komadiće drva, lima, užadi, tkaninu, svitke cigareta, te stvaraju slike - predmete. Time su utrnuili put onome što danas nazivamo modernom umjetnošću i mogućnošću da je sve oko nas u svrhu ljepote, estetike, funkcionalnosti, povezanosti nepovezanog sa novom svrhom ili potpuno bez nje.

2.2. IDEJA I FILOZOFIJA

Nadrealizam, umjetnički i književni pokret, kako mu samo ime govori, izražavao je i prikazivao svijet nadrealnosti. U vizualnoj umjetnosti prikazivao je svijet snova i nesvjesnog razmišljanja. Kao posljedica poratnog raspoloženja, kad su njegova zabluda, morbidnost i ismijavanje ljudskih vrijednosti u ljudima stvarale razočaranost, zbunjenost, ali i orijentiranost prema svim mogućim smjerovima koji su pružali bilo kakvu satisfakciju. Tada i ovaj umjetnički pravac svoj službeni početak bilježi manifestom francuskog književnika André Bretona. „Manifest nadrealizma“ objavljen je 1924. godine u Parizu, opisivajući smjernice novog reagiranja, kritiku i analizu društva koje očajnički želi nešto novo, no u tom trenutku nema inspiracija i ideja, već samo preoblikuje staro.

Nadrealisti su pratili filozofije psihoanalitičara Carla Junga, a napose Sigmunda Freuda i njegovih tumačenja ljudske psihe, „ego“, „ida“ te učenja da je san naš drugi „ja“ koji izvlači iz nas drugu stranu, drugu sliku našeg uma. San je tu sa zadatkom da se primjeni u rješavanju pitanja koji nas muče u životu. Kada se stanje sna i stanje budnosti susretnu i pretvore u apsolutnu stvarnost, nastupa stanje nadrealnosti. Ono što ljudi smatraju čudesnim, nerealnim, da prihvate kao ljepotu, jer samo čudesno ima sposobnost stvarati nešto novo, drugačije, originalno na sve načine. Na taj je način u svom „Manifestu nadrealizma“ ljudima tumačio svoja razmišljanja, između ostalog dajući i definiciju koja je vrlo često citirana kada želi objasniti pojam. „Nadrealizam, čisti psihički automatizam kojim se želi izraziti, bilo usmeno, bilo pismeno ili na bilo koji drugi način, stvarno djelovanje misli.“ (Breton, 1979, str 36.)

Cilj koji su nadrealisti postavili sami sebi bio je prosvjetliti potisnute osjećaje i maštarije. Kako se poslijeratni utjecaj osjećao svugdje u svijetu, tako su se nadrealističke ideje iz Francuske ubrzo proširile izvan njenih granica.

Nema točnog objašnjenja ni datuma kada je nadrealizam prestao djelovati kao organizirani pokret. Neki povjesničari umjetnosti govore o „početku kraja“ u trenutku kad je poznati Guggenheim muzej u New Yorku izvjesio samo tada aktualna, najmodernija djela apstraktnih umjetnika. Neki smatraju da se to dogodilo smrću njenog osnivača Bretona, sredinom 60-tih godina, dok je za većinu poznavatelja i poklonika vizualne umjetnosti, koja je ikad vidjela i spoznala djela, ali i život šarmantnog Salvadora Dalija, koji je svojim pojavljivanjem obrtao svijet naopačke i živio nadrealno, to bila njegova smrt 1989. godine. („Visual arts cork“, 2020, n.d)

2.3. NADREALIZAM U LIKOVNOJ UMJETNOSTI

Ono što u likovnoj umjetnosti čini razliku i odvojenost od ostalih avangardnih pravaca, motivi su i objekti iz mašte, automatiziranog iskazivanja misli i osjećaja koji su u svim pogledima nad-realni, nestvarni, ali i nestalni, vrlo rijetko upleteni u likovnu vezu. Realistični su prema tome što je sam pun realističnih obrisa, detalja. Nekim su nadrealističkim umjetnicima inspiracije bile automatizirane igre misli i iz njih bi proširivali svoj ideje u djela, dok su drugim umjetnicima samo te igre bile dovoljne za cjelokupno stvaralaštvo. Iz tih inspiracija pokret se odvojio u nekoliko smjerova i pronašao u velikom broju stvaraoca.

Vrijednost i uloga likovnih tehnika bila je jedna od glavnih predmeta rasprava i u početku negodovanja stila. Slikanje i crtanje bilo je veoma precizno, prikazivajući gotovo opipljive vizije. Uz već prihvaćene likovne metode, stvaraoci su dodavali nove različite dodatke ili bi jednostavne motive prikazivali kroz neviđene oblike. Predmeti trpe izobličenja ili se smještavaju u kontekst koji je potpuno stran njihovoj uobičajenoj okolini. Koristila se fotomontaža, kubomanični prikazi, izobličenosti, aerografija. Skrivene poruke i nečitljivi rukopisi, paranoične metode bile su česte tehnike izražavanja. Uporaba otpada, starih papirnatih predmeta i ostalog materijala bila su temelj kod izrada predivnih zanimljivih kolaža. („Wikipedia“, 2020, n.d.)

Nesvakidašnji motivi ili opet toliko poznati, prikazani su u novim kompozicijama. Slike sadrže poruke koje gledatelj mora sam otkriti. One su redovito dvosmislene i zagonetne, prema tome što upravo njihova ideja proizlazi iz unutarnjeg osjećaja, raspoloženja i stanja između sna i budnosti.

Slika1. Max Ernst, *Cijeli grad*, 1934., frottage

<https://www.tate.org.uk/art/art-terms/f/frottage> (18.09.2020.)

2.4. UMJETNICI NADREALIZMA

U ovoj sveobuhvatnoj temi i umjetničkom pravcu o kojem je ukratko opisan povijesni slijed, događaj i važnije karakteristike, ističu se umjetnici suprotnih karakternih osobina i stavova, nasuprotnih vizija i ekspresija nadrealističke filozofije. Jedan od njih, vrlo ekscentrični i nadasve neobični Salvador Dalí i drugi, također svestrani vizionar i bezgranično maštovit, miran i skroman gospodin, Joan Miró. Oba rođena Španjolca, kojima su životne pozive najprije određivali drugi, dok nisu sami ustali i svojim neobičnim uradcima kriknuli da mogu i žele drugačiji život. Putevi su im se ponekad isprepletali, ponekad su išli u istom, a ponekad i u suprotnom pravcu.

Dalí, kao predstavnik i sljedbenik Freudovih ideja, „istinski nadrealist“ smatrao je da se kroz metafore i simbole može razumjeti svijet, a ne toliko kroz objekte i motive. On je kroz klasicističku, akademsku formu, kao temeljem slikarstva, vjerodostojnije mogao prikazivati svoja djela. Miró, s druge strane, bio je umjetnik koji je svoja djela temeljio preslikavajući doživljaje iz snova, inspiriran idejama apstraktne umjetnosti. Obojica su svoje vizije uspjeli ispuniti, a time ostaviti trag koji još uvijek, nakon kraja njihovih života i dalje žive.

2.4.1. SALVADOR DALÍ

Slika 2. Salvador Dalí

<http://www.moviejawn.com/home/2019/3/25/salvador-dal-in-search-of-immortality>

(01.09.2020.)

„Oh Salvadore, sada znaš istinu – ponašaš li se kao genij, genijem ćeš i postati!“.
(Neret, 2006, str.7)

Kako Gilles Neret u knjizi *Dalí* (2006) komentira i piše o njegovom životu, Dalí je, dovoljno i opravdano važan i samopouzdan, samo sebe smatrao jedinim nadrealistom. Njegov genijalni um i nije bio toliko u krivu, koliko se teorija povijesti umjetnosti nije pozabavila određivanjem granica. Njegovo neprisuštvovanje osnutku nadrealizma daje mu mali izostanak, koji je nadoknadio tijekom života. Bogat život i još bogatija djela nije lako opisati u nekoliko redaka.

Postoji nekoliko biografija koje opisuju i ispisuju životni put i djela ovog umjetnika. Jedna od njih je i biografija Jessice Hodge pod naslovom *Salvador Dalí* (1997). Rođen je 11. svibnja 1904. godine u Figuerasu, u španjolskoj pokrajini Gerona. Iz svog djetinjstva i mladosti skupio je mnoga iskustva koja su postala motivima u njegovom kasnijem stvaralaštvu. Školovao se na Umjetničkoj akademiji u Madridu, učiti slikati klasično slikarstvo, ali istražuje impresionizam, poentilizam, futurizam, kubizam, fovizam, respektirajući Picassa i Matissea.

Godine 1925. postavlja svoju prvu samostalnu izložbu u Barceloni. Među uzvanike dolaze tada istaknuti i proslavljeni Joan Miró i sam Picasso, Dalíjev veliki uzor. Krajem 1927. godine odlazi u Pariz gdje posjećuje Picassa, ali i upoznaje ljude usko vezane za postanak i ideje nadrealizma. Njegov prijatelj i zemljak Luis Bunuel predlaže mu da zajedno snime film. Tako nastaje „Andaluzijski pas“ stvoren od mašte dvojice umjetnika. Autor članka na internetskoj stranici komentira kako Andaluzijski

pas ostao je zapamćen kao jedan od najbizarnijih filmova ikad napravljenih, a duguju mu mnogi današnji horor i psihološki trileri. Dalí i Buñuel bili su jedni od prvih redatelja koji su primljeni u krugove nadrealista, a bez obzira što je nastao prije tog događaja, ovaj je film ostao kao jedan on najvrjednijih i najprepoznatljivijih djela nadrealizma. („Gašo/ Ziher“, 2018, n.d.) Nakon toga, snimili su još jedan, mnogo okrutniji film, koji je bio toliko gnjusan i psihodeličan da je zabranjeno njegovo prikazivanje za slijedećih pedeset godina.

Otada pa nadalje, Dalí otkriva doktrine nadrealizma stvarajući svoj vlastiti. Svakim novim objavljenim radom, u mnogima izaziva gađenje, odbijanje i oštre kritike, dok se sve više pojavljuju ljudi koji počinju shvaćati i diviti se istim djelima. Upravo tim šokiranjima, stiže sve veći ugled i oduševljenje kritičara. Na jednoj izložbi u Parizu, među slavnim uzvanicima, upoznaje Ruskinju Helenu Devulinu Diakonof zvanu Gala. Opčinjen njome, govori kako je oduvijek njen lik i tijelo zamišljao kao ideal ljepote. Otada pa nadalje, Gala postaje njegova muza, bit življenja, njegova supruga.

Godine 1934. odlazi u SAD gdje ga također dočekuju kao uglednog i uspješnog umjetnika. Osim slika na platnu, počeo je stvarati različite objekte, predmete kao što su nokti sa zrcalima, prozirne lutke za izloge ispunjene vodom i ribicama, namještaj oblikovan po tijelu kupca, lažni umetci za podizanje stražnjice, cijeli niz aerodinamičnih dijelova za automobile, koje će desetak godina kasnije prihvatiti cijela automobilska industrija. Sofa u obliku usana Mae West, bila je hit desetljećima nakon stvaranja. U obliku njene glave bio je dizajniran cijeli stan. Između ostalog, dizajnirao je šešire, kravate, jestive gumbice, telefon sa slušalicom od jastoga koji je bio čest u njegovim prikazima. U New Yorku on i Gala ostaju sve do 1948. godine, kad sele u Španjolsku. Među mnogobrojnim slikama neumorno je pisao, izlagao, radio na svojim izumima, a započinje s radovima na vlastitom muzeju u rodnom Figuerasu. Nakon Galine smrti 1982. godine, Dalí se povlači, doživljava emocionalni slom. Seli u dvorac u Pubolu, a slijedeće godine slika svoje posljednje djelo. Samog i usamljenog u tugu svakodnevice, zahvatio je požar u kojem zadobiva teške rane. 23. siječnja 1986. umire te biva pokopan u svoj muzeju Teatro u Figuerasu.

Dalí je stekao svjetsku slavu, no istovremeno je bio na zlu glasu svojim ekscentričnim ponašanjem i velikom samoreklamom. Nakon vremena provedenog u Americi, gdje je doživio vrhunac svoje karijere, više je bio čudak poznat po svojim ispadima i predstavama nego po svojim djelima. Unatoč svemu, nikad nije prestajao šokirati

svijet. Mnogi su ga prepoznavali po arogantnim, uvis podignutim brkovima, koji su bili njegov zaštitni znak i za koje je govorio da mu služe kao antena za razgovor s izvanzemalcima. Za života su ga proglašavali šarlatanom i genijem, slavili ga, ali i osporavali, divili mu se, ali ga se i bojali. “Do danas se ne može sa sigurnošću reći je li publiku privlačio njegov život ili njegova djela, no ostaje činjenica da je njegove slike kupovala svjetska elita i političari te su ih skrivali, jer nisu mogli podnijeti njihov sadržaj.“ („Barišić/ NG-buntovnici“,2016, n.d.)

Kao čovjek nezasitne radoznalost i mašte, svoj je život uistinu prihvatio kao nadrealni svijet. Inspiraciju je pronalazio na svakom koraku, u materijalnim stvarima, hrani, a napose krajoliku rodnog katalonskog kraja. Noćne more i snovi u njegovim slikama odgovaraju stvarnim strahovima, fobija od skakavaca, mrava, puževa, muha. Podupirač, često na prikazan na slikama, simbol je stvarnosti, sidra na tlu stvarnog svijeta koji čuva ravnotežu nadiruće seksualnosti kojom je dugo vremena bio opsjednut. U stvaranju djela koristio je optičke trikove, dvostruke i trostruke vizije, koje ponekad umnožava do besvijesti. Da bi što bolje prikazao halucinantni svijet svojih snova i prikazao slike iz vlastite podsvijesti, svoje halucinacije potiče takozvanom paranoično–kritičkom metodom. („Artchive“, 2020, n.d.) Smatrao je da svaki umjetnik koji želi dobiti takve slike, pomoću uvlačenja u vlastiti halucinantni svijet, mora zamrznuti na platnu kako bi svijesti dao vremena i mogućnosti da ih shvati. Priča o Dalíjevom životu mogla bi se nastaviti u još mnogo opisa, rasprava i analiza. Iza sebe je ostavio dubok trag u svijetu umjetnosti. Njegova djela broje se u nekoliko stotina slika, skica, crteža, predmeta, ali i zapamćenih maštarija i dogodovština. (Hodge, 1994.)

„Jedina razlika između mene i luđaka je, što ja nisam lud!“

(„Dalí gallery“, 2020)

2.4. 2. JOAN MIRÓ

Slika 3. Joan Miró

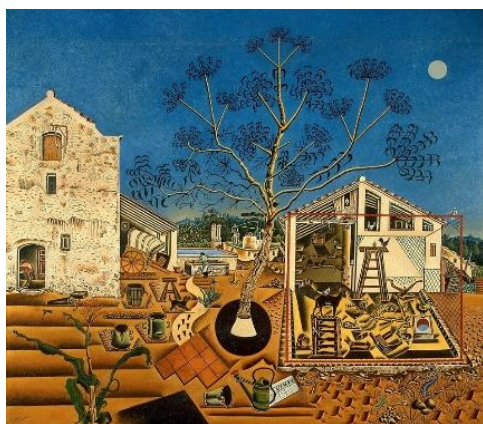
<https://www.dailyartmagazine.com/things-didnt-know-joan-miro/> (01.09.2020.)

Joan Miró rođen je u Kataloniji, španjolskoj pokrajini i njenom glavnom gradu Barceloni 20. travnja 1893. godine. Vrlo rano pokazuje talent za crtanje, no prema želji svojih roditelja, završava trgovačku školu. Usprkos tome, upisao je i Likovnu akademiju u rodnom gradu koju je desetak godina ranije pohađao Picasso. Još uvijek pod roditeljskim utjecajem, zapošljava se kao knjigovođa u tvornici Dalmau Oliveros u Barceloni, no njegovo nezadovoljstvo i potištenost izazvali su živčani slom kojeg je doživio nakon dvije godine uredskog posla. Boravkom na obiteljskom imanju Mont-Roig del Campo Miró je odlučio ostati u svijetu slikarstva. Preispituje svoja umijeća, traži svoj jedinstven stil. Zanimala su ga djela kubista i fovista koji ostavljaju tragove na njegovim radovima. Prikuplja nova iskustva, sklapa prijateljstva i pridružuje se avangardnom udruženju.

Godine 1918. pod pokroviteljstvom tvrtke Dalmau, u Barceloni izlaže svoje prve radove, no biva ismijan i neshvaćen. Oni mu pomažu i kod otvorenja izložbe u Parizu, kojem Miró toliko stremi. Tamo vrlo brzo upoznaje Picassa, koji mu postaje doživotni prijatelj, a uklapa se u društvo umjetnika avangarde. Pronalazi sponu nadrealističke ideologije koja mu se sviđa i svog jedinstvenog stila i načina slikanja. Kako sam govori, ne slika prizore iz snova, prema kojem ga smatraju odvojenim od ostalih nadrealista. Miróovi motivi rijetko da su objektivni, već predstavljaju simbole i semantički jezik.

U to vrijeme, početkom 1920-tih godina, predstavlja djelo „Farma“, na kojem prikazuje utjecaj avangardnih stilova. Kolorizam, koncentracija detalja od kojih je svaki pojedini jednako važan i precizno prikazan, pozadina podijeljena u nekoliko dijelova, ali savršeno sklopljena u cjelinu s odvojenim dijelovima žive i nežive prirode. Prikazom u Parizu pred očima nadrealističkih sljedbenika i umjetnika, nije naišla na pozitivan odjek, što je Miró doživio kao poruku još intenzivnijem ulasku u svijet neke njemu do sad nepoznate nad – realnosti i halucinacija. Nekoliko godina kasnije, oduševljen viđenim, kupuje ju slavni Ernest Hemingway.

Slika 4. J. Miró, *Farma*, 1921. god., ulje na platnu

<https://www.joan-miro.net/the-farm.jsp> (31.08.2020.)

Iako se Miró nikada nije pridružio krugu nadrealista, njegovo najpoznatije nadrealističko djelo „Karneval harlekina“ i da nas se smatra oličenjem njegova nadrealizma. Od godine 1928. pa nadalje, u Parizu, ali i u drugim svjetskim metropolama, izlagao je s grupom poznatih nadrealista i ostalih avangardista uključujući Salvadora Dalíja, Renéa Magrittea, Maxa Ernsta, Paula Kleea, Vasilija Kadinskog.

Miró se od 1930-ih oslobodio utjecaja i mišljenja drugih umjetnika, stvara sam, eksperimentira rad sa svim do tad njemu zanimljivim tehnikama. Neke od njih uključuju graviranje, akvarele, litografije, paste, a čak se bavio i slikanjem bakra. Radi kolaže, skulpture, crteže na različitim papirima. („Dupêcher/Moma“, 2017, n.d.) Slike mu više nisu toliko sanjarske i vesele, već pomalo groteskne. Neobična i čudovišna grubost njegovih djela najavljuju krizu koja ga počinje pratiti u životu. Sa suprugom Pilar Juncosa jedno vrijeme živi u Parizu, no dolazi i do situacija da se zbog novčanih poteškoća vraćaju živjeti u Barcelonu u njegovu rodnu kuću, ali i na imanje

Mont-Roig gdje nalazi najviše spokoja, inspiracije i upravo tamo nastaje niz izvanrednih radova. Nakon rata ponovo doživljava uspone koji ga vode na izložbe diljem Europe, ali i SAD-a. Upravo iz tog razdoblja, Umbro Apollonio u Miróovoj biografiji *Miró, biseri umjetnosti* govori kako nastaju čudesna i svojevrsna djela koja pripadaju među njegove najbolje stvari, u kojima se prostor i pokreti kistom stapaju u izvanredno i s nekom odlučnom sigurnošću oblikovane likove. (Apollonio, 1969, str.10.)

„Moji likovi su prošli isti postupak pojednostavljenja kao i boje. Sad kad su pojednostavljene, izgledaju više ljudsko i živo nego da su bili zastupljeni u svim njihovim detaljima.“ („St.Peter/Denver art museum“, 2015, n.d)

Posljednje razdoblje djela po kojem je Joan Miró najviše istaknuto potječe od kraja šezdesetih, sve do njegove smrti 1983. godine. Tijekom ovih posljednjih godina, on se više fokusirao na obavljanje javnih umjetničkih djela. Skulpture u obliku monumentalnih komada i slike na podovima i zidovima javnih ustanova, posebno su stvorene za uživanje svih ljudi, ali i postavljene u različitim dijelovima svijeta. Za razliku od stvarnih motiva, više se zanimao za njihovu simboliku, osobine i različitost značenja kod svakog pojedinog promatrača. Među mnogobrojnim izvanrednim postignućima pravo postavljenim da stoje i „žive“ u potpunom skladu s prostorom i prirodom, svakako je skulptura „Žena i ptica“ najednom od gradskih trgova Barcelone oslikan zid unutrašnjosti zgrade UNESCO-a u Parizu pod nazivom „Zid mjeseca i zid Sunca“, a tu je i monumentalna tapiserija koju je u suradnji s katalonskim umjetnikom Josepom Royom napravio za World Trade Center u New Yorku i koja je, nakon rušenja zgrade 11. rujna 2001.godine, bila jedna od najvrjednijih umjetnina tada uništenih.

Njegova nadahnuća uvijek su motivi iz stvarnosti i osjećaji vezani uz nju. Mnogo je toga naučio iz kubizma i fovizma, no nadrealističke teze i poticaji najviše su ga privukli. Kao i drugi nadrealisti, ni Miró nije poslušan sljedbenik, što ga upravo čini toliko jedinstvenim i posebnim. Jedinstven u svojim crnim obrubljenim linijama, simbolima zvijezde, žene, ptice, pokreta, čistim bojama u ritmičkim izmjenama, povratak nekom dječjem pokretu, ali toliko profinjenom, jednostavnom, a nadasve mudro iscrtanom. Pokazuje ljepotu jednostavnosti, figurativnosti, čistoće, budi emocije radosti, veselja, poziva na igru. Za sobom je ostavio mnogobrojne slike, crteže, kolaž, gravure, skulpture različitih dimenzija i materijala, ostavio nam je ljepši pogled na život.

Djela spomenutih umjetnika, nadahnuće su za glavnu temu kao i osnovni cilj prikazivanja mogućnosti likovnog stvaralaštva djece predškolske dobi. Nadrealizam, kao takav, prepun je umjetničkih ostvarenja bezgranične inspiracije, maštovitosti, fantastičnosti, miješanja realnih prikaza u neuobičajenim mjestima i situacijama, a s druge strane, poznate situacije i mjesta sa sasvim neobičnim prikazima u kojima možemo prepoznati figure i stvari koje nas okružuju. Jadranka Damjanov napisala je da je nadrealizam avantura povratka u dubine individualne i kolektivne podsvijesti...“ (Damjanov,1982, str.257.) Spomenuta avantura riječ je koja najbolje opisuje ovaj rad i likovne zadatke koji su provedeni u vrlo kratkom periodu među djecom predškolske dobi.

3. POTICANJE DJECE NA LIKOVNO IZRAŽAVANJE

U predgovoru knjige *Pristup likovnom djelu*, Matko Peić tumači slijedeće: „Kao što je knjiga umjetničko djelo koje je stvoreno s pomoću književnog osjećaja za jezik, tako su slika, kip ili zgrada umjetnička djela koja su stvorena s pomoću likovnog osjećaja za jezik crte, boje i oblika. Biti čitalac znači biti upućen u elemente s pomoću kojih književnik pretvara jezik u književni tekst, a biti gledalac znači biti upućen u elemente s pomoću kojih umjetnik pretvara crtu, boju i oblik u likovni tekst. Prema tome, gledati u likovnom smislu znači isto što u književnom smislu znači – čitati.“

(Peić, 1990, str. 4)

Pristupanje likovnom djelu od najranije životne dobi, važno je iz nekoliko razloga. Osjećaj za estetiku, vrijednost, originalnost, koliko god pretpostavljamo da je utisnuta u genetskom kodu, ona dolazi do ispunjenja i uopće ostvarenja kad se postepeno usvaja, promatra, uči.

Usvajanje likovnog jezika, koji je temelj, odnosno put kojim svaki pedagog, ali i roditelj može i trebao bi usmjeravati zapažanja likovnih djela, ide sporim koracima i odvija se postepeno. Upravo se zbog toga u predškolskoj dobi likovni jezik ni ne usvaja, jer sama spoznaja djece da postoji crta i da je ono može samo iscrtati, da se različitim crtama može stvoriti krug, da mrlja boje na papiru ili nekoj drugoj površini može imati svoje nijanse i tako dalje, dijete usvaja kroz razvojne faze. Razvoj sposobnosti likovnog izražavanja, upravo iz jedne faze u drugu, teče programiranim

redosljedom. Kad nesvjesno već od jasličke dobi lupkaju nožicama i pljeskaju plešući i pjevajući brojalice, djeca polako usvajaju ritam. Svaki trag kojeg dijete ostavlja za sobom, bio to tisak nogu na pijesku, trag prstića pomoću prašine na zemljinoj površini ili grafitne olovke po papiru kojeg postaje svjesno, fascinira ga i uvlači u daljnje istraživanje. Svi daljnji tragovi vode ga prema upoznavanju i učenju, odrastanju. Kad se susretne sa spoznajom da ono što vide, oko sebe ili u mašti, sjećanju i sposobni su prenijeti na papir, zid ili pod, kod velike većine djece nastaje želja za ponavljanjem, izradom, prikazivanjem svega što poželi.

U kvalitetnom odgojnom okruženju, bilo kod kuće ili dječjem vrtiću, pružanje i mogućnost ponude različitih materijala od presudne su važnosti. Jesu li to različite vrste, boje i dimenzije papira, podloga različitih drugih materijala, a napose pisala, olovaka, drvenih bojica, pastela, kreda, ugljenih štapića, različitih kistova koje umaču u tempere, vodene boje ili tuš. S druge strane, materijali, kao što su žica, glina, plastelin, užad i trakice, također su neiscrpan izvor za izradu nekih ideja u djela.

3.1. DIDAKTIČKI PRINCIPI U VIZUALNO - LIKOVNOM ODGOJU I OBRAZOVANJU I METODE U LIKOVNIM AKTIVNOSTIMA

U likovnim aktivnostima u dječjem vrtiću, odgojitelji koriste različite metode i didaktičke principe koji su jedinstveni u vizualno – likovnom odgoju i obrazovanju. Principi ili načela počivaju na filozofiji i psihosocijalnim temeljima odgoja i obrazovanja, a to su primjerenost sadržaja i metoda, aktivan odnos prema okolini, primjena stečenih iskustava u toku likovne aktivnosti, prožimanje intrinzičnog i ekstrinzičnog cilja, sloboda od uzora, individualnost svakog djeteta i igra kao vrlo važna metoda i stav.

„Pod metodom mislimo na sve načine uvođenja učenika u svijet likovnog stvaralaštva. Pritom odimo računa o dobi djetetovoj, jer njegov doživljaj svijeta teži da vlastitim intenzitetom i spontanom voljom pronađe put do stvaralačke akcije“ (Grgurić, Jakubin,1995, str.102.) Metode ili postupci tako nam predstavljaju izbor kojim ćemo ostvariti krajnji cilj likovne aktivnosti, likovni problem, a da pri tome slijedimo načela, ali i slobodu dječjeg odabira kako će i na koji način i on sam postići svoje ciljeve. Postoje postupci ili metode koje su jedinstvene u većini vrtićkih aktivnosti, a najviše se koriste u motivaciji. To su metode razgovora, demonstracije, rada na nekom tekstu,

usmenog izlaganja, metode igre i likovnog scenarija te vrlo česta metoda analitičkog promatranja. One se koriste u kombinacijama i često se isprepliću. Takvim se postupcima djecu ne navodi samo na likovnu realizaciju, već i na upoznavanje likovnih tehnika kojima se njihova djela mogu ostvarivati i kojih u današnjem svijetu umjetnosti i izražavanja ima vrlo mnogo. Svaka je tehnika posebna na svoj način i njezina primjena također doprinosi ispunjenju njenih karakteristika prema kojima se razlikuju crteži i slike od pravih umjetničkih djela.

Specifične likovne metode koriste se u realizaciji samog likovnog rada, a to su građenje, kombiniranje, variranje i razlaganje. Građenjem dijete ponavlja likovni element na drugi u različitim pravcima i formama. Kombiniranje je metoda uporaba više likovnih elemenata, ali i više tehnika u jednom djelu. Variranje je metoda uporabe istog motiva ili detalja u više varijanti, kombinacija, boja, tonova. Razlaganjem se gotove strukture razlažu, rastavljaju te ponovno sastavljaju u novim kombinacijama i kompozicijama. Ovdje se govori o rekompoziciji i redefiniciji u kojoj oduzimamo ili dodajemo dijelove nekom gotovom predlošku.

3.2. ULOGA ODGOJITELJA

„Likovni jezik djece omogućuje uvid u događanja u njihovoj svijesti pa njegovo upoznavanje i istraživanje ima izvanredno značenje za sve koji se bave odgojem i životom djece, za roditelje i odgajatelje, za nastavnike početnih razreda, za pedagoge i psihologe te za psihijatre.“ (Belamarić,1987, str. 9.)

Nadalje, kako i između ostalih objašnjava Belamarić, bez međusobno usklađenih postupaka i pristupa, analiziranja i tumačenja dječjih likovnih istraživanja, nije ni moguć pozitivan i cjelovit razvoj djece, odnosno njihovih likovnih sposobnosti koje su povezane sa njihovim općim sposobnostima percepcije, predočavanja, oblikovanja i na kraju otkrivanja i stvaranja nečeg novog, drugačijeg, svojstvenog.

Zbog nepoznavanja i nerazumijevanja dječjeg izraza, može doći i do pogrešne procijene koja pak dovodi do povređivanja ili sputavanja djece za njihovo stvaralaštvo, ali i opće aktivno sudjelovanje u životu.

Glavna uloga odgojitelja je znati prepoznati karakteristike dječjeg likovnog izražaja, koja su specifična u pojedinim fazama razvoja, kako psihofizičkim, socijalnim, tako i

fazama dječjeg likovnog stvaralaštva. Odgojitelji, kao profesionalci u svojoj struci, itekako znaju da se primjerenim pristupom i likovnim predloškom, mora postupiti na veoma pažljive, pomno odabrane i pripremljene načine koji će tada postići poželjan efekt i doprinijeti prihvaćanju i razumijevanju umjetničkog rada. Kako govore Grgurić i Jakubin u metodičkom priručniku *Vizualno–likovni odgoj i obrazovanje*, metodika, a ovdje se misli i na metodičare, učitelje i odgojitelje, ima zadatak učiniti proces usvajanja vizualno–likovnog jezika što jednostavnijim i što kreativnijim, nadasve u savladavanju likovnih problema i upoznavanju likovnih vrijednosti, te ističu da je osnovni cilj usmjeriti učenike ka spontanijem i kreativnijem razvijanju vrijednosti kroz likovno stvaralaštvo, stimulirati želju za stvaranjem, izražavanjem, a time pridonijeti razvitku likovne kulture svakog pojedinog djeteta. (Grgurić, Jakubin, 1996)

Vrlo je važno istaknuti i one negativne postupke koje ometaju likovnu kreativnost, kao što su ispravljanje dječjih radova u situacijama kad se odgojiteljima nešto ne sviđa i smatraju da će njihovim potezima uradak biti bolji, ljepši. Također, kod uplitanja i komentiranja nikako ne poticati izražavanje shematskih oblika, uspoređivati i procjenjivati, a svakako ne progovarati u smislu nezadovoljstva. Inzistiranjem na preciznosti i urednosti postiže se često suprotan učinak u kojem dijete razvija strah da ne zaprlja ili ošteti rad. Takvi i slični postupci dovode do narušavanja dječjeg povjerenja u vlastito stvaralaštvo te budi osjećaj neuspjeha.

Osim spomenutih uloga odgojitelja, koje se temelje na njegovom profesionalnom angažmanu kroz metodičke postupke, vrlo je važna poticajna okolina, prostor, ponuda materijala, sredstava i tehnika za rad, motivacijska poticajna sredstva, ali nadasve i sama urođena kreativnost koju bi svaki odgojatelj, ako je kao svoju profesiju izabrao upravo to zvanje, mogao imati kao dio osobnosti.

4. PRISTUP UMJETNIČKOM DJELU DJECE PREDŠKOLSKE DOBI

Prema tezama koje potječu još od Aristotela, pa preko J.J.Rousseaua, Komenskog, Pestallozija, kojima su definicije i objašnjenja dječjeg razvoja bile vrlo slične, no izgovorene drugačijim postavkama, cilj odgoja i obrazovanja u vizualno – likovnoj domeni uvijek je bio i ostao jedinstven, a to je poticati stvaralaštvo i divergentno mišljenje, dok, kako objašnjavaju Grgurić i Jakubin, stajališta o važnosti likovno–estetskog odgoja kao neizostavnog i integriranog dijela općeg odgoja i obrazovanja nailaze na opće priznanje tek u prvoj polovini XIX. Stoljeća. (Grgurić, Jakubin,1996)

Upravo je uvođenje likovnog odgoja i likovnih aktivnosti u sustav odgoja i obrazovanja širom otvorio vrata ranom upoznavanju umjetničkih djela. Kroz kulturu i nasljeđe djeci približiti te ih upoznavati sa vrijednostima umjetničkih djela, umjetnicima, likovnim sredstvima i tehnikama kroz koje je umjetnost izražena. Djeca rane i predškolske dobi neće znati prepoznati i imenovati stilska razdoblja, elemente likovnog jezika, umjetnikove karakteristike, ali ako im se predoči i prikaže slika, kip, neka građevina osmišljena i izgrađena na poseban način, artefakte iz područja primijenjene umjetnosti i dizajna, može se probuditi u djeci ideja o estetici, unikatnosti, originalnosti te umjetnosti u širem smislu riječi. „Doživljene i upamćene slike nekim svojim putovima ulaze u iskustvo djeteta, bogate njegovu maštu i prema nekim ispitivanjima omogućuju brži razvoj likovnih sposobnosti“. (Petrač, 2015, str. 29., prema Belamarić, 1971.)

Najčešći susret s likovnom umjetnošću odvija se u izravnom susretu s umjetničkim djelom pri posjetu muzejima i galerijama. Djeca koja odrastaju u gradovima i krajevima bogatog kulturnog i povijesnog izričaja i nasljeđa, nalaze se u položaju u kojem su im upravo takvi prostori, umjetnička djela i ostali artefakti dostupni. Međutim, dječji vrtići smješteni u ruralnijim i manjim mjestima i selima zakinuti su za mogućnosti koje omogućuju česti posjet muzeju. Nekako je u tradiciji da se taj dio njegovanja kulturnih vrijednosti prebacuje za vrijeme osnovnoškolskog odgoja i obrazovanja, što je ponekad i dostatno obzirom na dječju dob. Usprkos svemu, svaka bi odgojna institucija trebala nuditi poticajno ozračje i motivaciju kojom bi se svaki slijedeći korak k napretku mogao ostvarivati još više.

4.1. ORGANIZACIJA LIKOVNE AKTIVNOSTI

Svaka likovna aktivnost, bez obzira na odabir likovnog problema, teme, motiv i načina rada, uvijek započinje motivacijom. Njome započinje i budi se interes, znatiželja. Može biti raznovrsna, a najbolje se potiče igrom. Igra je djetetu najvažnija aktivnost i u njoj najviše uživaju. Kod pripreme za likovnu aktivnost uvijek je prisutna, bilo na početku, tijekom ili u završnom djelu stvaranja.

Tijekom motivacije, kao njen najvažniji zadatak, osim buđenja znatiželje i interesa, već spomenutim metodama rada predočava se likovni problem. Navodeći djecu na komunikaciju, usmeno izražavanje, slušanje sugovornika i međusobni razgovor, odgojiteljeva uloga je poticanje djece na razmišljanje, zamišljanje, prepoznavanje, uspoređivanje, uočavanje, opisivanje, objašnjavanje. Takvim se postupcima otkrivaju, uočavanju neki novi elementi zapažanja, ali i prisjećaju i tumače već otprije poznati.

Ono što se od djece očekuje, također se razvija kroz njihove razvojne faze, kronološku dob i stupanj obrazovanja, ali ponajviše utjecaj učestalosti takvih aktivnosti kojima su izloženi u dječjem vrtiću. Prelaskom s promatranja na likovno izražavanje tek se vidi učinak cjelokupne motivacije i shvaćanja umjetničkog djela.

Grgurić i Jakubin o tome govore u metodičkom priručniku *Vizualno – likovni odgoj i obrazovanje*, gdje ističu kako sadržaji i metode što ih traže zadaci, ne smiju biti ispod psihofizičkih sposobnosti svakog pojedinog djeteta. Težinu zadataka treba postaviti na stupanj iznad mogućnosti djeteta. Također, ovisno o uzrastu djece i programa rada, analiza se može provoditi i s manjim uzrastom djece bez obzira što oni pojmove koji se analiziraju neće usvajati kao obvezujuće znanje. Ono će im ostati u podsvijesti, susret će informaciju koja ne obvezuje na znanje. (Grgurić, Jakubin, 1996)

4.2. PROMATRANJE I ANALIZA UMJETNIČKIH DJELA

Djeca promatraju i otkrivaju umjetničko djelo na razini prepoznavanja motiva i tematskog sadržaja, pričanja o tome što je sve na slici vidljivo, što je prikazano. Tematski sadržaj, motiv, ono što slika prokazuje, uočava se prvo. Nakon tumačenja što vide, odgojitelj ih poticajnim pitanjima upućuje na likovnu analizu. Iako se pomnija analiza u vrtićkoj dobi ne radi, ne priča se o karakteristikama crta, ploha, perspektivama, koloritu i ostalim elementima likovnog jezika, već ih se upućuje na

zamjećivanje boja, svjetline ili tame, samo kroz opći ilustrativni izgled umjetničkog djela, kao i kroz pitanja o tome kakav dojam, emociju pobuđuje u njima. Tek se daljnje likovno–jezične i likovno–stilske analize uče u osnovnom i srednjoškolskom obrazovanju.

Figurativni motiv može izostati u promatranju apstraktnih prikaza, no tada se ona nadopunjuje likovnim sadržajem, te se promatraju likovni elementi poput crta, boja, površina, ritma, ravnoteža.

Kao što ih navodi Petrač u knjizi *Dijete i likovno umjetničko djelo*, načini i metode promatranja i analize umjetničkog djela s djecom vrtićke dobi mogu biti slijedeći:

- Promatranje i analiza prema tematskim , likovno – jezičnim i likovno - tehničkim sadržajima i stilskom odrednicama, te razvijanje estetskih vrijednosti i stavova
- Promatranje i analiza nakon vlastitog pokušaja oblikovanja sličnih likovno – jezičnih sadržaja iste teme
- Promatranje i analiza nakon prethodnog opisa umjetničkog djela
- Opisivanje umjetničkog djela nakon njegovog kratkog pokazivanja
- Promatranje i analiza od cjeline prema detalju i od detalja prema cjelini
- Usporedno promatranje i analiza umjetničkih djela

(Petrač, 2015, str.40)

U radu s djecom rane i predškolske dobi najčešće se koriste slijedeće metode;

- Prema tematskim, likovno – jezičnim i likovno – tehničkim sadržajima – obuhvaća razgovor i objašnjenje, opisivanje teme, motiva, likovne tehnike, ali i osobnog doživljaja koje na dijete ostavlja promatrano djelo.
- Promatranje i analiza od cjeline prema detalju i od detalja prema cjelini, tzv. parcijalno – genetski način – djelo ne prikazujemo u cjelini odjednom, već postepeno otkrivamo cjelinu. Takav efekt možemo postići otkrivanjem samo jednog dijela slike, dok su drugi dijelovi sakriveni, ali i zamučivanjem ili cijelog dijela ili jednog detalja

koji se postupno izoštrava. Obzirom da je dječja pažnja kratkotrajna, svakim novim ili opet bolje izoštranim dijelom, djeca su dulje motivirana da vide konačnu sliku.

- Usporedno promatranje i analiza umjetničkih djela – provodi se uspoređivanjem dijelova, ali i cjeline dvaju djela. Govori se o njihovim sličnostima i razlikama.

5. UMJETNIČKA DJELA U LIKOVNOM IZRAŽAVANJU DJECE

PREDŠKOLSKE DOBI

U provođenju likovnih aktivnosti temeljem upoznavanja i promatranja umjetničkih djela, sudjelovala su djeca srednje i starije skupine dječjeg vrtića „Potočić“ u Jalžabetu. U srednjoj skupini nalazila su se djeca dobi između 4 i 5,5 godina starosti, dok u starijoj skupini djeca od 5,5 do 7 godina starosti. Aktivnosti su provedene tijekom lipnja i srpnja 2020. godine.

U starijoj skupini djece provedene su četiri likovne aktivnosti, u kojima su promatrali i komentirali, a nadalje i realizirali svoje likovne radove na temelju dva umjetnička djela Salvadora Dalíja („Iskušanje Svetog Antuna“ i „Portret Mae West“) te dva djela Joana Miróa („Plesačica“ i „Žena i ptica“). U rješavanju likovnih problema, tj. realizaciji svojih utisaka i kreativnosti nakon promatranja, upotrebljavali su tehnike slikanja sa temperama, modeliranja žicom i kombiniranja različitim materijalima, kao što su plastični gumbići, tkanina, vuna i plastelin, koje su utiskivali na karton ili međusobno lijepili. Također su, izrezivanjem detalja sa fotografija iz časopisa, rekonstrukcijom slagali i lijepili dijelove koja su ih asocijala na ljudsko lice.

Djeca srednje vrtićke skupine promatrala su Dalíjev „Brod sa jedrima leptira“ te Miróov crtež, „Gvaš na papiru“. Djeca su izrezivala obrise leptira na bijelom papiru, savijanjem popola, istiskivanjem boje i tiskom, dobivala otisnute nijanse boja. U istoj aktivnosti izrađivali su brodove od ponuđenih kartonskih predložaka. Karton su upotrebljavali i kod druge aktivnosti u kojoj su kombinirali bojanje i modeliranje kartona, spajanje kartonskih dijelova pomoću vune i lijepljenje na ravnu površinu.

5.1. LIKOVNA AKTIVNOST - Poznate životinje sa neobičnim tijelima

Likovno područje: slikanje

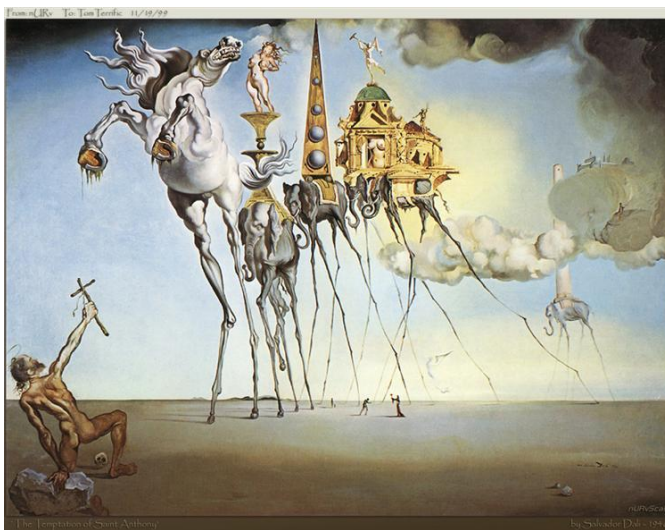
Tehnika: tempera

Tema: Poznate životinje sa neobičnim tijelom

Umjetničko djelo kao poticaj: SALVADOR DALÍ: Iskušenje svetog Antuna

1946.god., ulje na platnu, 89,7 cm x 119,5 cm

Skupina djece – starija skupina (5,5 do 7 godina)

Slika 5. SALVADOR DALÍ: Iskušenje svetog Antuna, 1946.god., ulje na platnu

<https://www.wikiart.org/en/salvador-dali/the-temptation-of-st-anthony> (25.08.2020)

Nadrealistički prikaz kršćanske teme, Svetog Antuna Pustinjaka, koji je bio poznat po veoma siromašnom načinu života, ali i sposobnosti istjerivanja duhova. Slika je nabijena simbolikom i alegorijskim prikazima. Primjerak ovog djela djeci je predstavljen u varijanti u kojoj nisu vidljivi donji dijelovi, kao ni nagi prikaz spomenutog sveca. Upravo prema takvom predlošku, ovo je djelo izabrano kao poticaj zbog neobičnog izgleda životinja. One su bile glavni motiv oko kojeg je proveden razgovor i opis, dojmovi koje na njih ovako prikazane životinje ostavljaju.

Likovna aktivnost provedena je u starijoj skupini djece (5,5 – 7 godina). Nakon pripreme materijala, pribora za slikanje, stolova i papira, vode i kistova, tempera, započeo je motivacijski dio.

Slika 6. Fotografija motivacije likovne aktivnosti

Motivacijska priča bila je o slonu iz snova koji izgleda kao na naslovnici prikazane knjige kojeg je naslikao umjetnik, slikar, neobičnog imena i još neobičnijeg izgleda.

Promatranje i analiza likovnog djela provedena je prema tematskim, likovno-jezičnim i likovno-tehničkim odrednicama. Postavljena su slijedeća pitanja: „Što je prikazano na slici? Koje životinje prepoznajete? Izgledaju li one zaista tako? Što je to na njima prikazano na neuobičajen način? Na što vas podsjećaju? Kakav osjećaj imate kad ih gledate? Koliko je životinja prikazano? Jesu li sve životinje jednake veličine? Zašto nisu? U kojem pravcu su krenule? Kome se približavaju? Što mislite, što bi se moglo dogoditi?...“

Obzirom na samo djelomični prikaz ovog djela, promatranjem detalja prema cjelini, sva pažnja bila je usmjerena prema životinjama, bojama, neobičnom prikazu stvarnosti. Uz objašnjenje kako je umjetnik slikao pojave koje bi sanjao, razgovarali smo o tome kako je u snovima sve moguće i da mogu zamisliti i neke druge životinje i stvari na neobičan, iskrivljen način. Takvom porukom i zaključkom, djeca su krenula u stvaranje svojih radova.

Najava zadatka:

Zadatak je najavljen na slijedeći način: „Zatvorite oči i zamislite životinju koja vam se sviđa, koja za vas predstavlja ljepotu, snagu, izdržljivost, veličinu. Nadalje, zamislite da je na njoj nešto neobično, neki dijelovi tijela nisu kao što su u stvarnosti, Smjestite je u nekakav prostor, mjesto na kojem se ona možda u stvarnosti ne nalazi.

Kad otvorite oči, pogledajte boje pa sliku iz svoje glave, životinju iz svoje mašte, preslikajte na papir.“

Slika 7. Edi (6,5 godina), „Moj krokodil je neobičan po tome što ima samo dvije noge i jako su dugačke.“

Slika 8. Matko (7 godina), „Slon sa dugačkim nogama nosi veliki stup po pustinji i po vodi.“

Slika 9. Antonija (7 godina) „Žirafa sa jako dugim nogama kojoj je glava u oblacima.“

5.2. LIKOVNA AKTIVNOST - Ples

Likovno područje: modeliranje

Tehnika: žica, tkanina, plastični gumbi

Tema: Ples

Umjetničko djelo kao poticaj: JOAN MIRÓ, Plesačica, ulje na platnu, 115.5 x 88.5 cm

Oblik rada: individualni

Skupina djece – starija skupina (5,5 do 7 godina)

Slika 10. J. Miró, *Plesačica*, 1925., ulje na platnu

<https://www.joan-miro.net/dancer.jsp> (27.08.2020.)

Plesačica je djelo nastalo u razdoblju istraživanja i propitkivanja zamišljenog pokreta unutar umjetnikove podsvijesti nakon promatranja slične situacije, žene koju je gledao kako pleše. Miróu nije bio važan njezin lik, ime ili mjesto, već sam pokret koji ga je potaknuo da upravo njega opiše na jedan upravo samo njegov izražajni način. Platno je prebojio smeđom bojom, a preko njega nanio sloj ultramarinsko plave, brzim pokretima kojima je htio pokazati da je to ona pozadina koju je htio dočarati kao dio prostora pokreta. Kretanje je također naznačeno plavim linijama koje su dodane na plavu površinu s lijeve strane. Postoje isprekidani krugovi koji dodaju naraslu spiralu,

a dojam pokreta dodatno je pojačan valovitom linijom na vrhu. Smjer plesa je označen ravnom, neprekidnom linijom od vrha do dna. Plesačica, s desne strane, naznačena je prilično duhovito: glava u obliku kuglice, modelirana u svijetlim i tamnim nijansama, povezana tankom crtom s blistavim, crvenim srcem, sa simboličkim genitalijama pričvršćenim na vrhu. Kovitlajuća stopala izgledaju poput stiliziranih nota i mogu imati glazbeno značenje.

Nadahnuti ovim djelom i ispričanom pričom, ali i motivacijom potaknutom zvucima flamenca i sambe, djeca su svojim pokretima tijela pokazivala kako se i na koji način može dočarati pokret koji se naziva ples. Uvijanje tijela, posebno vrata, ruku, trupa i nogu, poticala sam ih da probaju zamisliti bi li mogli jednom krivudavom crtom (da zamisle nekakvu vezicu, konac ili plastičnu ovojnicu) prikazati upravo pokrete koje rade.

Prvo im je prikazala lijeva strana slike, dok je drugi dio bio prekriven neprozirnim papirom (parcijalno-genetski način prezentiranja). Postavljeno je pitanje je li moguće ovakvim linijama i točkicama koje se nižu u spiralni oblik, zamisliti pokret. Taj su pokret uvijanja pokušavali i pokazati svojim tijelima, rukama, nogama. Pitala sam ih i kako bi mogli zamisliti neku djevojčicu da pleše i kako bi ona izgledala. Počeli su pričati o tome kako djevojčice vole plesati haljinama i suknjama širokih krojeva koji se pokretima tijela okreću i potiču još više na pokret. Opisivali su i dječake kako plešu i govorili da je lijepo vidjeti kad se dječaci ne srame plesati već da i oni uživaju kao i djevojčice. Otkrivši drugi dio slike upitala sam ih je li ih ova figura podsjeća na išta. Većina djece rekla je da bi to svakako mogla biti ženska osoba, jer se na ovo neobičnoj figuri svakako „vide“ glava i haljina. Glava na kojoj bi mogla biti crna kosa i bijelo lice, a haljina žarko crvene boje u obliku srca. Prema crnoj crti koja izlazi iz haljine to bi svakako bila ruka koja je uzdignuta i prema njoj se vidi da ženski lik svakako pleše, ali da je sigurno, kao što su na kraju zaključili, pored nje netko plesao i pokazivao kružne pokrete pa ih sada djevojka ponavlja. To su objasnili kao tragove koji su ostali u zraku od brzine pokreta pa ih djevojka mora brzo ponoviti prije no što nestanu.

Najava zadatka:

Zadatak je najavljen na slijedeći način: „Žicom pokažite pokret, a ostalim materijalima oblikujte osobu koja će plesati ples koji ste zamislili.“

Čim su je uhvatili u ruke, savitljivost žice dala im je ideje za pokret koji je spiralno prikazan i na promatranom djelu. Poveselili su se najavi aktivnosti u kojoj će sami izrađivati likove koji plešu pomoću tkanine jednobojnih uzoraka, plastičnih gumbića, žice i vune.

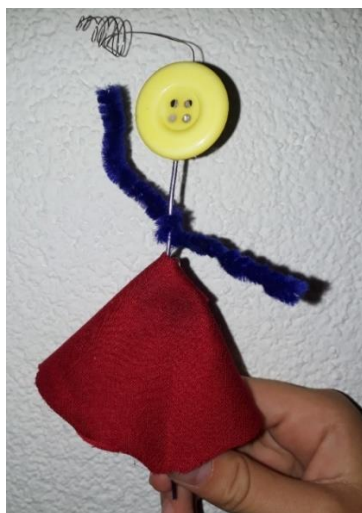
Modelirali su žicu u spiralne oblike na koje ih je inspirirao pokret plesa. Na predviđeno mjesto za glavu figure naljepili su gumb koji ih je sa dvije rupice asocirao na oči, dok su na dio žice tkaninu koja je predstavila haljinu ili suknju. Neka djeca su spojila žicom i gornji dio lika kojim su predočili ruke, dok si kod sve djece noge predstavljala upravo samo jedna žica, savijena u plesnom koraku.

Slika 11. Helena (6,5 godina), „Moja plesačica se vrti na jednoj nozi, jer tako može najljepše plesati.“

Slika 12. Zara (7 godina), „Ima ukras na haljini, a na rukama narukvice.“

Slika 13. Lovro (6 godina), „ Mojoj plesačici, kad pleše, vijori duga kosa.“

Slika 14. Lena (7 godina), „ Plesačica u dugoj plavoj haljini vrti se na jednoj nozi.“

5. 3. LIKOVNA AKTIVNOST – Žena i ptica u jednom tijelu

Likovno područje: modeliranje

Tehnika: karton, plastelin, vuna, plastični gumbi

Tema: Žena i ptica u jednom tijelu

Umjetničko djelo kao poticaj: JOAN MIRÓ, Žena i ptica, skulptura, 22m x 3m

Oblik rada: individualni

Skupina djece: starija skupina (5,5 do 7 godina)

Slika 15. J. Miro, *Žena i ptica*, 1983.

[https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Joan_Miro_-_Dona_i_ocell_\(1\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Joan_Miro_-_Dona_i_ocell_(1).jpg)

(30.08.2020.)

„Žena i ptica“ je 22 metara visoka skulptura koju je Miro napravio kao poklon gradu Barceloni. Dio je od tri skulpturna djela za koja je autor zamislio da će pozdravljati posjetitelje njegova rodna i tako draga grada. Bio je to posljednje djelo koje je Miro uopće uspio napraviti kao dio velikog projekta u suradnji sa svojim suradnikom Joanom Gardy Artigasom. Skulptura je dovršena i postavljena 1983.godine.

Sama forma skulpture sastoji se od stupa lagano uvijenog, nepravilno valjkastog oblika, koji, gledan sa različitih strana može podsjetiti na više forma. Ovisno o poznavanju prijašnjih Miroovih djela, ali i nekih detalja sa skulptura iz povijesti umjetnosti, gledatelj može prepoznati spoj žene, kao što je i naznaka u samom naslovu djela, ali i muškog spolovila, koje se u lokalnom španjolskom žargonu ponekad i izriče riječju „Ptica“. („Wikipedia“, 2018, n.d.)

Motivacija za promatranje, opisivanje i na kraju likovnu aktivnost za ovo djelo započeta je pričom o skulpturi i kipovima. Jesu li ikad vidjeli kip ili skulpturu i po čemu je ona tako drugačija od slike na zidu. Komentirali su da su vidjeli kipove u parkovima ili negdje drugdje vani na otvorenim prostorima. Pričali smo i o skulpturi izrađenoj od drva koja predstavlja dinosaura, a nalazi se na ulazu u vrtićko dvorište. Na pitanje što bi se sve moglo prikazati kao statua odgovarali su da bi to moglo biti bilo što, od stvarnih stvari koje poznaju, ljudi i životinja, ali i nešto sasvim neobično, kao što su izmišljala dvojica umjetnika o kojima pričamo i čija umjetnička djela promatramo ovih dana. Prikazom Miróove statue u okolini u kojoj se nalazi i pričom kako je Joan Miro nju napravio da bi pozdravljala ljude na ulasku u grad Barcelonu, nas je dovelo do razgovora o lijepom osjećaju koji pobuđuju žarke boje na svijetloj pozadini. Ono na što ih je podsjetila njena forma, bio je tuljac od ubrus papira s kojim se svakodnevno susreću u vrtiću.

Najava zadatka:

Otkrivši im naziv statue „Žena i ptica“, u mrljama, oblicima i bojama su pronalazili neke detalje koji bi mogli biti dio žene, a neki i dio ptice, ili nju smjestili na sam vrh ženine glave u žutoj boji i obliku polumjeseca. Izrada statue od kartonskih valjaka, tuljaca od papirnatih ubrusa, bila je najava zadatka kojim će i oni postati mali kipari. Za predočiti mrlje i ukrase po skulpturi odabrali su plastelin koji se lako može razvaljati, oblikovati, ali i nalijepiti na karton. Na svoje su skulpture stavljali kosu, nos, oči, ali i kljun ptice ili pak njezino krilo.

Slika 16. „Naše i žene i ptice“

Slika 17. Matko (7 godina), „Ovo je samo ptica.“

Slika 18. Tereza (7 godina), „Žena stoji kraj ptice.“

Slika 19. Franka (6 godina), „Moja žena je i ptica jer ima nos nalik kljunu.“

5. 4. LIKOVNA AKTIVNOST – Neobično lice

Tehnika: kolaž iz časopisa

Tema: Neobično lice

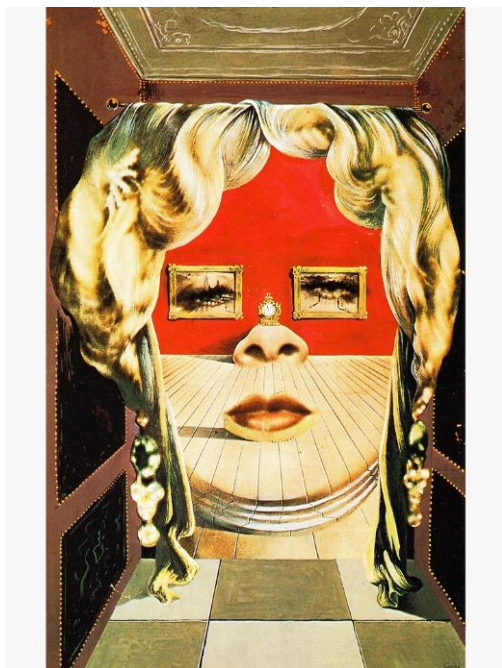
Umjetničko djelo kao poticaj: SALVADOR DALI, Portret Mae West, 1936. god.,

gvaš sa grafitnom olovkom na papiru iz novinskog

tiska, 28.3 × 17.8 cm

Oblik rada: rad u paru

Skupina djece: starija skupina (5,5 – 7 godina)

Slika 20. S. Dali, *Portret Mae West*, 1937.

<https://www.redbubble.com/i/ipad-case/Salvador-Dali-Mae-West-Surrealist-Famous-Paintings-by-tanabe/25687061.MNKGF> (24.08.2020.)

Portret tada poznate američke kazališne i filmske glumice Mae West, Salvador Dalí načinio je 1936. godine za vrijeme svog boravka u SAD-u. Slika je načinjena na podlozi tiska iz časopisa koji asocira na drveni pod neke prostorije, dok se dijelovi lica pretvaraju u dijelove namještaja ili se čini da su stvari u sobi poprimile izgled lica. Dolaskom u rodni Figueras u Španjolskoj, Dalíjev prijatelj sugerirao mu je ideju kojom bi portret mogao pretvoriti u nešto opipljivo, iz dvije dimenzije načiniti i

ispuniti prostor istim djelom. Tako se u današnjem Dalíjevom muzeju nalazi Soba Mae West, koja je namještena na način da se sa određenog povišenog mjesta vidi upravo trodimenzionalni prikaz istog motiva.

Motivacija za likovnu aktivnost bila priču o nastanku slike, ali i kako se slika kasnije pretvorila u namještaj u muzeju. Kako je nakon toga bilo popularno izrađivati i druge predmete od koje nisu bile baš za to prvotno primjenjive i kako je upravo Salvador Dali s takvim prikazima i stvarima bio neobičan i postao slavan umjetnik.

Najava zadatka:

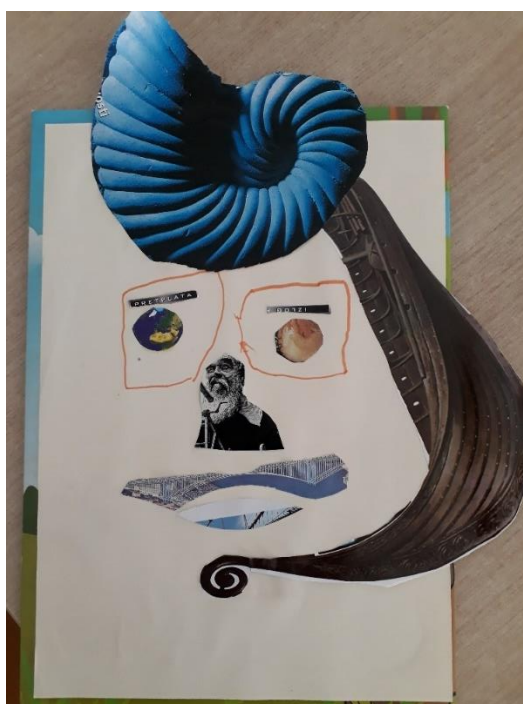
Zadatak im je najavljen: „Prelistajte časopis te pronađite fotografije različitih stvari, pojava, koje vas podsjećaju na oči, uši, usne, kosu.“

S velikim veseljem prionuli su izrezivanju fotografija i stvaranju novih vlastitih lica. Bili su podijeljeni u parove, zajedno su birali što će jedan od njih izrezati te na koji način će lijepiti za podlogu.

Slika 21. Lena i Lovro (7 i 6,5 godina), „ Zmije su nas podsjetile na kovrčavu kosu, planete na oči, a lava iz vulkana na crvene usnice.“

Slika 22. Roko i Dorijan (6, 5 i 6 godina), „ Ovaj brod smo složili da bude kao kosa, a puž je kapa na glavi. Uokviri smo oči da se bolje vide.“

5.5. LIKOVNA AKTIVNOST – Brod sa jedrima leptira

Likovno područje: slikanje, modeliranje

Tehnika: tempera, papir-plastika

Tema: Brod sa jedrima leptira

Umjetničko djelo kao poticaj: SALVADOR DALÍ, Brod sa jedrima leptira, ulje na platnu, 1937. god.

Oblik rada: grupni rad

Skupina djece: srednja skupina (4 i 5 godina)

Slika 23. S. Dalí, *Brod s jedrima leptira*, 1937.

<https://carlacadena4.wordpress.com/2014/01/30/salvador-dalis-ship-with-butterfly-sails/> (24.08.2020.)

Ovo Dalíjevo djelo mnogi smatraju najljepšim, jer se, od većine njegovih radova razlikuje po tome što nema detalja koji bi pozivali na razmišljanje o nekoj posebno skrivenoj poruci ostavljenoj iza pomalo morbidne ili pretjerano svetačko- realistične prikaze. Iako prikazuje nadrealistički svijet, glavni motivi su leptiri koji svaki svojim posebnim izgledom i rasporedom boja i uzoraka, dočarava čistu ljepotu koja predstavlja i izaziva radost. Često si upravo leptiri tumačeni kao simboli ljepote,

slobode, poletnosti, nade i sreće. Smatram da upravo ova slika i pobuđuje takve osjećaje. Čiste boje od kojih se na krilima posebno ističe narančasta, u komplementarnom je kontrastu sa plavim nebom, ali i zelenom površinom mora. Bijeli zahuktali oblaci kontrast su tamnom, gotovo crnom prikazu figura i obale, dok ravnotežu održavaju vijorenje zastavica kao i jedro – krilo figure na vodi.

Spomenuto umjetničko djelo djeca su promatrala metodom od nejasnog prema jasnome, postepenim otkrivanjem (izoštavanjem) kako bi se u djeci produbila znatiželja i zadržala pažnja. Na upit što vide, odgovorili su da neke tamne mrlje na donjem dijelu, u sredini narančasto – bijelo, a na gornjem dijelu slike opet zatamnjeni dio, no ne tako taman kao donji dio slike. Uopće nisu imali ideje što bi se iza mrlja moglo kriti. Neki od odgovora bili su da je fotografija automobila, drveta ili lice neke životinje. Slijedeći prikaz, malo manje zamagljen, pobudio je neke druge odgovore i neke druge vizije. Bilo je naznaka da bi na gornjoj strani moglo biti nebo, dolje more pa čak i brod, no naznaka za leptirima još nije bilo. Pod pretpostavkom da je možda prikazan brod i jedra, nisu naslućivali da bi ona mogla biti sastavljena od krila leptira. Treći prikaz nije bio zamagljen. Ponosno su se isticali oni koji su tvrdili da na slici prikazan brod, a oduševila ih je posebna ljepota leptira za koja nisu uopće zamišljali na ovakvom mjestu. Odmah su pitali hoće li i oni praviti leptire, no zabrinula ih je izrada broda. Neka djeca poželjela su brod izgraditi od kocaka iz građevnog centra, a neki su došli na ideju da posudimo plastične zdjelice iz kuhinje. Samo su za krila bili složni da ih moraju obojati bojama koje će se prelijevati po papiru. da izgledaju kao prava. Razgovorom o leptirima i prikazom još nekih ilustracija leptira, došli su do zaključka da su oba krila leptira potpuno jednaka, kao da se poklapaju kao slika u zrcalu.

Najava zadatka:

Zadatak je najavljen slijedećim pitanjem: „Imate li ideju na koji način bi mogli obojati različitim bojama leptirova krila, a da ispadnu u potpunosti jednaka?“

Nakon nekoliko prijedloga, iscrtali su obrise leptira, izrezali, a kod prikaza savijanja papira popola, objašnjen im je postupak kojim se može dobi jednak otisak boje. Na jednu stranu krila istisnuli su malo boje da bi tada prislonili drugi dio.

Otvaranjem savinutog papira, na njihovo veliko oduševljenje, dobili su simetrične, izmiješane boje u nekoliko nijansi.

Nakon sušenja boje, krila su proboli drvenim štapićima, a brodove načinili izrezivanjem valjkastih kutija od čipsa. Načinili su brodove s jedrima, za svako dijete da ponese kući.

Slika 24. „Dva broda s jedrima leptira“

Slika 25. Brodovi s jedrima leptira na moru i nad plavim nebom

4.6. LIKOVNA AKTIVNOST – Dječja igra

Likovno područje: slikanje, crtanje, modeliranje

Tehnika: tempera, flomaster, vuna

Tema: Dječja igra

Umjetničko djelo kao poticaj: JOAN MIRO, Gvaš na papiru, 30 cm x 45 cm

Oblik rada: pojedinačni rad, grupni rad

Skupina djece: srednja skupina (4 i 5 godina)

Slika 26. J. Miró, *Gvaš na papiru*

<https://www.invaluable.com/auction-lot/joan-miro-spanish-1893-1983-gouache-painting-on-p-1-c-e3644f0af6> (30.08.2020.)

Ovo djelo, koje spada u crtež, izabrano je iz razloga što se preko njega vrlo lako može obratiti mlađoj djeci i još im jednom omogućiti kreiranje, modeliranje i na kraju postavljanje modela na podlogu sa temom koja je njima svakodnevna. Bila je to dječja igra. Ovo je manje poznat, ali itekako zanimljiv crtež za provođenje već spomenute ideje. Prepoznatljivi umjetnikovi stil, kompozicija, imaginarni likovi, ali i čiste boje, znakovi koje vrlo često upotrebljava, bili su dostatni da se djeci približi jedno umjetničko djelo u kojem će likovni problem biti postojeću kompoziciju što vjernije preslikati, no likovi, boje i vizije biti će u potpunosti njihove.

Prvi dio motivacije bila je slobodna igra na vrtićkom igralištu, no prije samog izlaska na igru, najavljena je likovna aktivnost u kojoj će prikazivati na koji način i što sve

rade kad se igraju na igralištu. Dolaskom u sobu dnevnog boravka uslijedio je razgovor o igri. Prikazom Miróovog crteža, prepoznali su da je i ovdje slikar naslikao igru. Iz djela su opisivali likove i njihov oblik koji ih je odmah povezao sa djecom, a njihov položaj i međusobni odnos najviše asocirao na slobodnu igru kakvu su i oni maločas igrali. Izmišljali su priče o tome koji likovi bi se mogli kretati na određen način. Tako je lik u gornjem lijevom kutu trčao po igralištu, dok bi dvoje likova na suprotnoj strani mogli biti dječak i djevojčica koji su, držeći se za ruke, samo u šetnji. Posebno im je bio zanimljiv prikaz lika u gornjem desnom kutu koji kao da leti, jer možda skače na trampolinu, a možda i leži na travi i raširenih ruku gleda u nebo. Prikaz u donjem lijevom kutu, koji ni ne podsjeća na dijete, ali su ga djeca prihvatila kao takvog, opisali su kao dijete koje čuči i sprema se za skok. Primijetili su i neobično iscrtane i uokvirene oči, nedostatak ostalih detalja na licima, ali i da djeca na glavama imaju ili kape ili nekakve neobične strukture. Imenovali su prikazane boje te uočili da su debelim i tankim crnim linijama likovi dobili svoj oblik.

Najava zadatka:

Djeca na slici prikazana su pomoću nepravilnih geometrijskih likova. Slaganjem različitih likova može se stvoriti neka figura, dijete, životinja ili što god zamislite. Čekaju vas izrezani kartončići. Izaberite i uzmite svaki po dva, tri te pokušajte njima „izgraditi“, složiti neku figuru koja će vam dočarati dijete. I vi ćete pomoću svojih likova napraviti sliku dječjeg igrališta, prikazati kako se i na koje načine djeca igraju.

Za materijal je odabran karton izrezan na mnogo nepravilnih geometrijskih likova, koji će brzo upijati vodenu boju, a ujedno je i brzo osušiti. Nakon sušenja, na njih su djeca flomasterima iscrtavala detalje na licu i tijelu. Na izbor su imali samo flomastere crne, žute, plave i crvene boje, upravo one koje se pojavljuju na likovnom djelu. Nakon iscrtanih likova i kartona spojenih različitim veličinama vune, na jedan veliki sivi papir naljepili su likove djece u igri.

Slika 27. Djeca srednje vrtićke skupine, „Dječja igra“

6. ZAKLJUČAK

Glavna misao ovog rada koji je dotaknuo temu o susretu umjetničkih djela sa djecom vrtićkog uzrasta je sloboda. Ona se odražava u mnogim aspektima ljudskog življenja. Sloboda u ovakvim okvirima likovnog stvaralaštva na temelju umjetničkog djela kao vizualnog poticaja, predstavlja izbor. On se odražava, ne samo u različitim likovnim tehnikama i načinima rješavanja likovnih problema, već i u samoj viziji koju prethodno ostavlja promatrano djelo na dijete.

Teorijska znanja zapisana u knjigama, kao i stručnjaci koji ta znanja tumače, daju nam, ponekad vrlo ograničen izbor smjernica, koje poprimaju smisao kad se u jednakoj ili vrlo sličnoj situaciji nađemo u životu. Za odgojitelja, koji je usvojio znanja, a uz njih i pozitivne crte osobnosti, ima sve kompetencije. Kroz kreativnost, kao jednu od važnijih sposobnosti, primjenu spomenute teorije može u praksi razlučiti kroz mnogo putova.

Aktivnosti vezane za vizualno–likovno izražavanje, predstavljaju upravo te putove. Sloboda koja je dana odgojitelju u izboru kojeg pružaju djeci, može ostvariti odgojno–obrazovne ciljeve. Izbor pomoću kojeg reguliramo njihov odgoj, obrazovanje, odnose i socijalizaciju uopće, što svakako uključuje i danas izražen „kulturni“ pogled na svijet. Obogatiti dječje iskustvo vrijednim djelima likovne umjetnosti, jedan je od načina na koji im otvaramo vrata u širi, ali i duhovno–misaoni svijet u kojem mogu, ako to zažele, ostvariti svoje potencijale, naći osobnu slobodu i životnu radost.

Tijekom upoznavanja djece predškolske dobi sa umjetničkim djelima, promatranjem i analizom, djeca su dobivala poticaj za stvaranje svojih uradaka, svojih likovnih radova. Za neku djecu bio je to prvi susret sa neobičnom uporabom tehnika, načinima kombiniranja elemenata, a ono što je na završetku aktivnosti proizašlo, oduševilo ih je. Uvidjevši da njima poznate stvari, likovi i pojave mogu u mašti poprimiti sasvim neobične nove oblike, spoznali su da kroz igru i različite materijale mogu stvoriti nešto jedinstveno. Upravo tu, uloga odgojitelja poprima smisao i ispunjenje svih zadaća odgojno–obrazovnog rada, a uloga čovjeka, da pomogne, podrži i nasmiješi se.

LITERATURA

- Apollonio, (1969.), *Miró, Biseri umjetnosti*, Zagreb, Naprijed
- Belamarić, (1987.), *Dijete i oblik*, Zagreb, Školska knjiga
- Breton, (1979.), *Tri manifesta nadrealizma*, Kuševac, Bagdala
- Damjanov, (1982.), *Likovna umjetnost II.dio*, Zagreb, Školaska knjiga
- Grgurić, Jakubin (1996.), *Vizualno - likovni odgoj i obrazovanje*, Zagreb, Educa
- Hodge, (1997.), *Salvador Dali*, London, Grange books
- Neret, (2006.), *Dali*, Zagreb, Taschen (W.B.Z. d.o.o.)
- Peić, (1990.), *Pristup likovnom djelu*, Zagreb, Školska knjiga
- Petrač, (2015.), *Dijete i likovno – umjetničko djelo*, Zagreb, Alfa

POVEZNICE

- <https://denverartmuseum.org/article/15-quotes-joan-miro> (03. rujna 2020)
- https://en.wikipedia.org/wiki/Dona_i_Ocell (18. kolovoz 2020)
- https://en.wikipedia.org/wiki/Surrealist_techniques (03.rujna 2020)
- <https://hr.wikipedia.org/wiki/Avangarda> (09.kolovoz 2020)
- <https://wolfjowieptv2c.tumblr.com/post/121351084907/salvador-dal%C3%AD-ship-with-butterfly-sails> (11.kolovoz 2020)
- <http://www.artchive.com/artchive/surrealism.html>
- <https://www.britannica.com/biography/Joan-Miro> (14.kolovoz 2020)
- <https://www.britannica.com/art/Surrealism> (10.kolovoz 2020)
- <https://www.dali-gallery.com/> (16.kolovoz 2020)
- <https://www.joan-miro.net/> (15.kolovoz 2020)
- <https://www.moma.org/artists/4016> (03.rujan 2020)
- <https://www.ngbuntovnici.hr/index.php/separatum-votum/gaudeamus/1186-salvador-dali> (20.kolovoz 2020)

<https://www.salvador-dali.org/en/museums/dali-theatre-museum-in-figueres/>

(14. kolovoz 2020)

<http://www.visual-arts-cork.com/history-of-art/surrealism.htm> (02.rujan 2020)

<https://www.wikiart.org/en/joan-miro/woman-and-bird-1983> (24.kolovoz 2020)

<https://www.ziher.hr/retropetak-iz-srca-nadrealizma-andaluzijski-pas-l-bunuel-i-s-dali/> (02.kolovoz 2020)

POPIS SLIKA

- Slika 1. M. Ernst, *Cijeli grad*, 1934., frottage, <https://www.tate.org.uk/art/art-terms/f/frottage> (18.09.2020.)
- Slika 2. Salvador Dalí. Preuzeto s <http://www.moviejawn.com/home/2019/3/25/salvador-dal-in-search-of-immortality> (01.09.2020.)
- Slika 3. Joan Miró Preuzeto s <https://www.dailyartmagazine.com/things-didnt-know-joan-miro/> (01.09.2020.)
- Slika 4. J. Miró, *Farma*, 1921.god., ulje na platnu. Preuzeto s <https://www.joan-miro.net/the-farm.jsp> (23.08.2020.) (31.08.2020.)
- Slika 5. S. Dali, *Iskušenje svetog Antuna*, 1946.god., ulje na platnu. Preuzeto s <https://www.wikiart.org/en/salvador-dali/the-temptation-of-st-anthony> (25.08.2020.)
- Slika 10. J. Miro, *Plesačica*, 1925., ulje na platnu. Preuzeto s <https://www.joan-miro.net/dancer.jsp> (27.08.2020.)
- Slika 15. J. Miro, *Žena i ptica*, 1983., skulptura. Preuzeto s [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Joan_Miro_-_Dona_i_ocell_\(1\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Joan_Miro_-_Dona_i_ocell_(1).jpg) (30.08.2020.)
- Slika 20. S. Dali, *Portret Mae West*, 1937., gvaš sa grafitnom olovkom na papiru iz novinskog tiska. Preuzeto s <https://www.redbubble.com/i/ipad-case/Salvador-Dali-Mae-West-Surrealist-Famous-Paintings-by-tanabe/25687061.MNKGF> (24.08.2020.)
- Slika 23. S. Dali, *Brod s jedrima leptira*, 1937., ulje na platnu. Preuzeto s <https://carlacadena4.wordpress.com/2014/01/30/salvador-dalis-ship-with-butterfly-sails/> (24.08.2020.)
- Slika 26. J. Miro, *Gvaš na papiru*. Preuzeto s <https://www.invaluable.com/auction-lot/joan-miro-spanish-1893-1983-gouache-painting-on-p-1-c-e3644f0af6> (30.08.2020.)

PRILOZI

U priložima se nalaze fotografije dječjih radova koji nisu unutar glavnog dijela teksta, ali i fotografije etapa izrade pojedinih likovnih radova.

- Prilozi uz LIKOVNU AKTIVNOST - Poznate životinje sa neobičnim tijelima

Slika 28. Ella (6,5 godina)

Slika 29. Ines (7 godina)

Slika 30. Roko (6 godina)

Slika 31. Lovro (6,5 godina)

Slika 32. Tereza (7 godina)

Slika 33. Zara (6,5 godina)

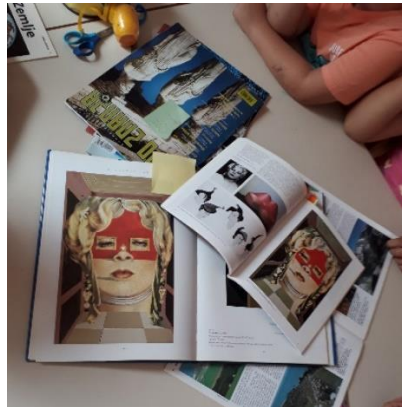

Slika 34. Niko (7 godina)

Slika 35. Damjan (6,5 godina)

- Prilozi vezani uz LIKOVNU AKTIVNOST – Neobično lice

Slika 36. Poticajni materijali za aktivnost

Slika 37. Antonija i Borna (6,5 i 6 godina)

Slika 38. Ines i Rebeka (7 i 7 godina)

- Prilozi vezani uz LIKOVNU AKTIVNOST – Brod sa jedrima leptira

Slike 39. i 40. Fotografiranje dijelova aktivnosti

- Prilozi vezani uz LIKOVNU AKTIVNOST – Dječja igra

Slike 41. i 42. Fotografiranje dijelova aktivnosti

Slika 43. Igra izrađenim likovima na podlozi prije lijepljenja

Izjava o samostalnoj izradi rada

Pod punom materijalnom i moralnom odgovornošću izjavljujem da sam ovaj rad izradila samostalno te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu propisano označeni kao citati s navedenim izvorom iz kojeg su preneseni.

Katarina Bačani

U Čakovcu, 25. rujna 2020. god.